

Talipuns schelpen met een verhaal

Seashells with Masks is de titel van een schilderij dat omstreeks 1937 geschilderd werd door de Belgische kunstschilder James Ensor.

Toch had het evengoed een beschrijving van een *talipun* kunnen zijn.

Kom en duik mee in de wondere wereld van deze bijzondere valuta.

Masker en schelp
vormen tezamen
een talipun,
hoogte 40 cm.

Talipun met gestileerd vogelmotief, hoogte 42 cm

Talipun met geometrische figuur, hoogte 33 cm

Een horimine, een talipun met een gezicht met uitstekende ogen, hoogte 36 cm

Talipun met dierlijke (vogel) figuur, hoogte 30 cm.

“In de talipun is het figuratieve, het abstracte en het surreële verenigt”

In de provincie Oost-Sepik van Papoea-Nieuw-Guinea leeft een etnische groep die bekend staat als de Boiken. De groep bestaat uit verschillende, grote subgroepen, elk met hun eigen dialect. Men onderscheidt de Eiland-, Kust-, Yangoru-, Centraal-, Nagum-, Kunai- en Kubalia- Boiken.

Het leefgebied van de Boiken strekt zich uit van enkele eilanden voor de kust, over het glooiende grasland in de omgeving van de Sepik-rivier tot in het hoogland van het Prins Alexander-gebergte.

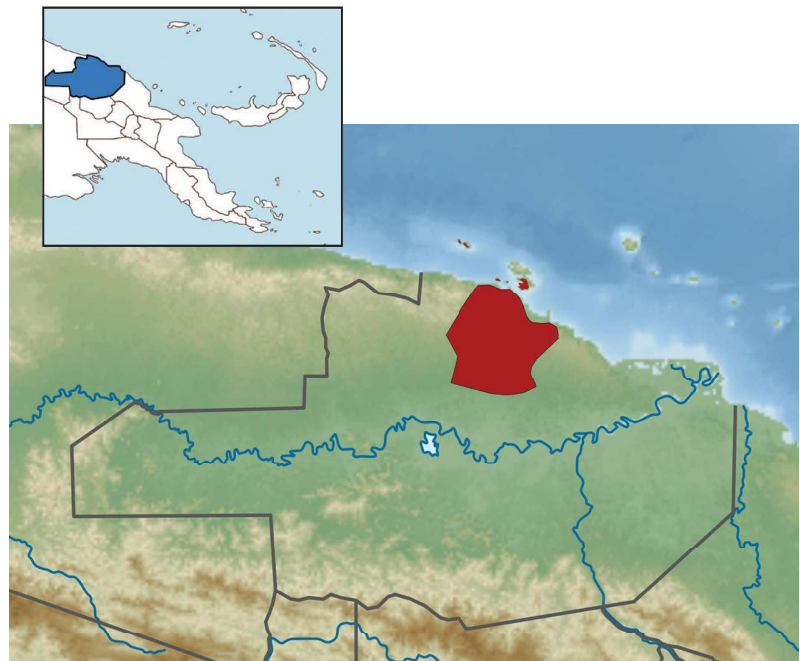
Zeeslakken

Tradities, rituelen en kunstvormen konden van gebied tot gebied verschillen. Zo komt het dat de Yangoru- en Kubalia-Boiken bekend staan om hun talipun, een van de meest opmerkelijke vormen van traditionele valuta ter wereld. Dit bijzondere artefact bestaat uit een grote schelp die versierd werd met een gevlochten – of soms uit hout gesneden - decoratie. De schelp die men hiervoor gebruikte, kwam van de *Turbo marmoratus*, een zeeslak die alleen voorkomt in zee water. In vroeger tijden, toen men enkel over traditionele vistechneken beschikte, kostte het ongetwijfeld veel moeite om de zeeslakken aan land te krijgen. De volwassen exemplaren, die de grootste schelp dragen, leven immers op een diepte van zo'n twintig tot vijftwintig meter.

Met een techniek die men ‘melanesian spiral coiling’ noemt, werden decoraties gemaakt van plantaardig materiaal. Hiervoor gebruikte men de vezels van varens van het geslacht *Lygodium*. Coiling is een vlechttechniek die valt onder het halfvlechten.

Decoreren

De schelpen werden opgevist door de Eiland-Boiken, die het slakkenvles consumeerden. De lege schelpen kwamen nadien vanuit de kuststreek door ruil-

Wikimedia

Op de kaart: Oost-Sepik op Papoea-Nieuw-Guinea met het leefgebied van de Boiken.

De binnenste windingen van de schelp werden weggesneden en in de schelp werd een klein gaatje gemaakt, waar men de decoratie aan vastknoopte, b 20 cm, h 12,5 cm.

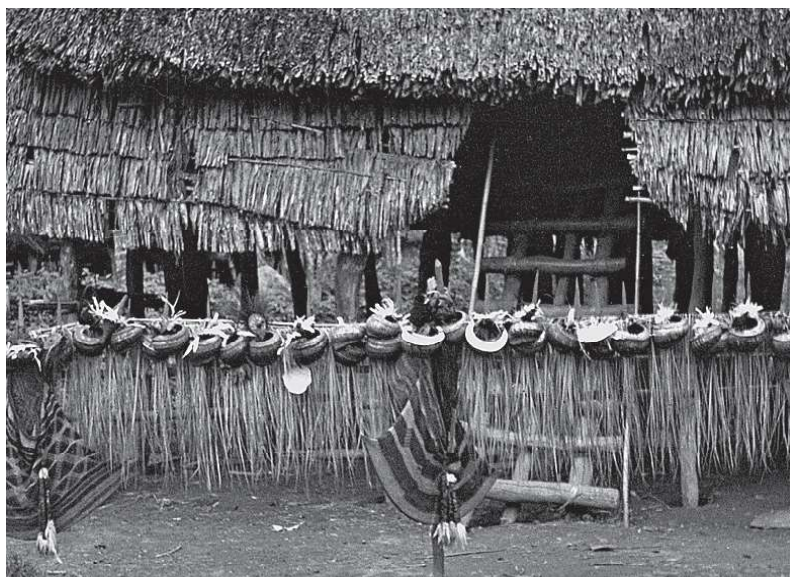
handel in de verder landinwaarts gelegen Yangoru- en Kubalia-dorpen terecht. Daar werden ze bewerkt, gepolijst en voorzien van een deskundig vormgegeven, gevlochten decoratie.

De decoratie kon bestaan uit geometrische patronen, dierlijke motieven of menselijke figuren, die geesten of clan-totems voorstelden.

Het masker werd tot slot beschilderd met natuurlijke kleurstoffen, waarna men de randen meestal versierde met veertjes van de kasuaris.

De grootte en dikte van de schelp, maar ook de mate waarin de schelp werd

Er staat een talipun afgebeeld op het 5 kina bankbiljet van Papoea-Nieuw-Guinea

gepolijst maakte dat een talipun als vrouwelijk (*borie*), mannelijk (*bombulyi*) of 'voorzien van speciale krachten' (*koliava*) werd gezien.

De clans onderscheidden zich van elkaar door hun eigen ontwerpen en symbolen te gebruiken, die niet mochten worden nagebootst. Op deze regel waren enkele uitzonderingen van toepassing. Zo mocht bijvoorbeeld het design van de *borimine*, een gezicht met uitstekende ogen, door iedereen gebruikt worden.

Culturele waarde

Talipuns hadden een eigen naam en geschiedenis. Dat kwam door de manier waarop ze gebruikt werden. Talipuns waren namelijk vooral een ceremonieel betaalmiddel en werden daarom meestal gebruikt binnen het kader van de bruidsschat. Achteraf verdeelde men deze onder de verwanten van de bruid, waardoor de talipuns gaandeweg doorgegeven werden van de ene aan de andere familie.

Men geloofde dat de geest, die vertegenwoordigd werd door de decoratie, ervoor zorgde dat de talipun uiteindelijk weer bij zijn oorspronkelijke clan terecht zou komen.

De grote schelpen werden via ruilhandel verspreid onder naburige volken, die ze ook als waardevol beschouwden.

Deze foto toont een verzameling schelpen die deel uitmaakten van een bruidsschat bij de latmul.

Foto Gregory Bateson.
April 1932.

Collectie MAA Museum of Archaeology and Anthropology Cambridge

Niels Beckers (1989) schreef eerder een artikel over eretekens bij Yahray-strijders. (Tribale kunst 2023-2)

Volgens Michael Hamson, een gerenommeerde expert in Oceanische kunst, die de Boiken verschillende keren bezocht, dateren de meeste talipuns die we vandaag kennen, uit de eerste helft van de twintigste eeuw. Ze werden nog tot in de jaren 70 van de vorige eeuw geregeld gebruikt bij belangrijke ceremoniële transacties. Daarna raakten ze in onbruik, omdat de jongemannen met vrouwen van andere culturen trouwden en de traditionele bruidsschat zo aan betekenis verloor. Heel wat exemplaren werden verwaarloosd en rotten vaak weg in de hutten waar ze jarenlang lagen. Deze prachtige artefacten getuigen dus niet alleen van een enorme artistieke vaardigheid en creativiteit, ze zijn ook een voortreffelijk voorbeeld van hoe mensen zich verbonden met hun omgeving, hun voorouders en hun gemeenschap door middel van materiële cultuur. nielsbeckers@hotmail.com

Literatuur

Aumann, G. (1986). *Kunst und Kunsthandwerk aus Neuguinea: Die Neuguinea-Sammlung des Natur-Museums Coburg.* Coburg: Neue Presse

Kijne, M.C. (2008). *Eerste hulp bij het bekijken van Papua-Textieltechnieken in het westelijk deel van Nieuw Guinea.* Voorlopige werkuitgave, derde versie

Hamson, M. (2011). *Art of the Boiken.* Palos Verdes estate (CA, VS): Michael Hamson Oceanic Art

May, R. (2011). *Talipuns A Unique Boiken Artifact.* In: Hamson, M. (Ed.) (2011). *Art of the Boiken.*

Kampmann, U. (2011). *Money in Other Societies: Traditional Means of Payment from the Kuhn Collection.* Zürich: MoneyMuseum by Sunflower Foundation

Kocher Schmid, C. (2018). Insights gained through a systematic catalogue of objects: BICO, the Basel latmul Catalogue of Objects. In: *Journal de la Société des Océanistes*, 146

Soukup, M. (2017). *Social Life of Currencies from Near Oceania: Types of Currencies and Its Use.* Praag: Annals of the Náprstek Museum

Talipun met menselijk gezicht, 43 cm hoog.

Talipun met dierlijke figuur, hoogte 33 cm.

Talipun met menselijke gezicht, hoogte 31 cm.
Deze dunne, gepolijste schelp, waar de parelmoerlaag duidelijk zichtbaar is, ziet men als vrouwelijk.

Een horimine, een talipun met een gezicht met uitstekende ogen.
Hoogte 29 cm